

Θέμα 18ο: Σάββατο 8 / Κυριακή 9 Μαρτίου 2025

ΚΑΤΑΚΡΙΣΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Καλή Σαρακοστή, παιδιά! Με την Καθαρά Δευτέρα ξεκίνησε η πιο γνωστή περίοδος νηστείας, η Μεγάλη Τεσσαρακοστή. Και βέβαια δεν είναι μόνο περίοδος νηστείας αλλά και πιο εντατικού πνευματικού αγώνα. Ειδικά αυτήν την περίοδο της Σαρακοστής χρησιμοποιούμε στις ακολουθίες και την προσευχή μας την μικρή και περιεκτική ευχή του οσίου Εφραίμ του Σύρου «Κύριε καὶ Δέσποτα της ζωῆς μου...». Η προσευχή αυτή κλείνει με το εξής αίτημα: **«Ναί, Κύριε βασιλεύ, δώρησάι μοι τού ορᾶν τὰ ἐμὰ πταίσματα καὶ μὴ κατακρίνειν τὸν ἀδελφόν μου...»**. Ναι, Κύριε βασιλέα και δημιουργέ μου. Δώσε μου ένα μεγάλο δώρο: να βλέπω τις δικές μου αμαρτίες και να μην κατακρίνω τον οποιονδήποτε άνθρωπο, που είναι αδελφός μου, και να μην ασχολούμαι με τις αμαρτίες του...

Το επίμονο αυτό αίτημα του Οσίου, που η Εκκλησία μας καλεί να επαναλαμβάνουμε συχνά, μας δίνει την αφορμή να μιλήσουμε για το αμάρτημα της κατάκρισης, που είναι τόσο βαρύ ενώπιον του Θεού, αλλά δυστυχώς και τόσο συνηθισμένο.

1. Τι είναι η κατάκριση; (...)

Κατάκριση είναι το να ασχολούμαι με τις αμαρτίες και τα ελαττώματα των άλλων να ερμηνεύω τις πράξεις των ανθρώπων και να τους καταδικάζω με ασπλαχνία και κακία γι' αυτές ή και απλώς να τους κουτσομπολεύω, ν' αφήνω ένα υπονοούμενο γι' αυτούς. Το πάθος της κατάκρισης έχει διάφορες μορφές: Άλλο πράγμα είναι να φλυαρείς για τα λάθη του άλλου να τον κουτσομπολεύεις, άλλο να μιλάς εναντίον του και να τον καταδικάζεις (=καταλαλιά, κουτσομπολιό), άλλο να τον χαρακτηρίζεις αρνητικά από αυτά τα λάθη (=κατάκριση) κι άλλο να τον εκμηδενίζεις (=εξουδένωση). Δηλαδή:

- Κουτσομπολιό είναι μια λεπτομερή περιγραφή τις συμπεριφοράς του άλλου ανθρώπου εν αγνεία του δηλαδή πίσω από την πλάτη του.

- Καταλαλιά είναι η κατηγορία, η κακολογία. Κατάλαλος είναι αυτός που κακολογεί και κατηγορεί τον πλησίον του. Ο Μέγας Βασίλειος λέει «καταλαλιά είναι να μιλάς εναντίον ενός αδελφού που δεν είναι παρών, με σκοπό να τον συκοφαντήσεις, ακόμα και αν είναι αλήθεια αυτό που λες».

- Χειρότερο από αυτό είναι όταν, από αυτή τη μεμονωμένη συμπεριφορά του βγάζεις συμπέρασμα για όλη του τη ζωή, π.χ. «ο τάδε είναι ψεύτης ή είναι οξύθυμος. Πώς θα ταλαιπωρεί τους άλλους!...». Αυτή η κατάκριση είναι βαρύτερη, είναι πιο αυθαίρετη και δείχνει μεγαλύτερη κακία.

• Στην πλέον βαρύτερη μορφή της η κατάκριση φθάνει στην εξουδένωση, δηλαδή να θεωρώ τον πλησίον μου ένα μηδέν, να τον περιφρονώ και να τον σιχαίνομαι. Ο άγιος Νεκτάριος προσδιορίζει την πράξη αυτή ως λοιδωρία. Ο λοιδωρος γίνεται πικρός δικαστής του αδελφού του, τον κατακρίνει χωρίς απολογία, ανηλεής και αδυσώπητος του επιτίθεται και του απαγγέλει την καταδίκη του. Ο λοιδωρος καθόλου δεν διαφέρει από τον δολοφόνο, διότι ο μὲν αφαιρεί την ζωή, ο δε την τιμή, δηλαδή το βάθρο πάνω στο οποίο στηρίζεται η ζωή. Τι φοβερό κατόντημα!

Να πούμε ακόμη ότι μπορεί να κατακρίνω στη σκέψη – κι αυτό είναι ένοχο –, μπορεί όμως και να εξωτερικεύσω την ασυμπαθή κρίση μου και να βλάψω και άλλους, αυτούς που με ακούνε – πράξη περισσότερο ένοχη. Υπάρχουν ακόμη και οι γενικές κατακρίσεις: «Όλοι έτσι είναι (όλοι οι καθηγητές/οι Έλληνες...)».

2. Γιατί πέφτουμε στην κατάκριση; Τι φταίει; (...)

Η ρίζα της κατάκρισης είναι ο εγωισμός. Βέβαια ο εγωισμός είναι αιτία όλων των αμαρτιών μας. Ειδικά όμως η κατάκριση οφείλεται σε μεγάλο εγωισμό, διότι δείχνει ότι έχουμε μεγάλη εμπιστοσύνη στη γνώμη και την κρίση μας· διότι αρπάζουμε την εξουσία της κρίσης των ανθρώπων, που έχει μόνο ο Θεός, και βγάζουμε απόφαση για το τι είναι ο καθένας! Κι όλα αυτά τη στιγμή που κι εμείς έχουμε πολλές αμαρτίες, για τις οποίες θα δώσουμε λόγο.

Η κατάκριση λοιπόν οφείλεται σε έλλειψη αγάπης και αυτογνωσίας, ταπεινοφροσύνης. Όποιος κατακρίνει, βρίσκεται μακριά από την ταπεινοφροσύνη και την αγάπη. Όμως αυτές οι δύο αρετές είναι όλο το Ευαγγέλιο! Ο Φαρισαίος της παραβολής είχε όλα τα άλλα εκτός από αυτά τα δύο· και έτσι κατέκρινε τον τελώνη. Και αποδοκιμάστηκε! Είναι βαρύ λοιπόν αμάρτημα η κατάκριση και γι' αυτό ο Κύριος το παρομοίωσε με δοκάρη που έχει μπει μες στο μάτι μας, ενώ το αμάρτημα του πλησίον, όποιο κι αν είναι αυτό (!), με μικρή ακίδα – συγκρινόμενο με την κατάκριση!

3. Πώς θα νικήσω την κατάκριση; (...)

α. Να σκέφτομαι ότι είναι αμάρτημα βαρύ, «θανάσιμο». Στερώ από τον εαυτό μου την κάθε δυνατότητα σωτηρίας το είπε ο Κύριος: «Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε» (Ματθ. ζ' 1), το λέμε και κάθε μέρα στην προσευχή μας: «καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν·» δηλαδή αν δεν συγχωρούμε αλλά κατακρίνουμε δεν μας συγχωρεί και ο Θεός.

β. Να περνάω τα λόγια μου από τριπλό «φίλτρο»: Πριν μιλήσω για τον άλλον, να εξετάζω προσεκτικά αν αυτό που θα πω είναι σίγουρα αλήθεια, αν είναι καλό γι' αυτόν κι αν είναι ωφέλιμο γι' αυτούς που θα το ακούσουν. Να σκέφτομαι επίσης: εάν με άκουγε αυτός τον οποίο κατακρίνω - κουτσομπολεύω, θα μιλούσα έτσι;

γ. Να βρίσκω ελαφρυντικά για όλους. Πολλά μπορούν να μας βοηθήσουν ώστε να καλλιεργούμε καλούς λογισμούς για τους συνανθρώπους μας και να μην τους κατακρίνουμε. Πρώτα-πρώτα η συναίσθηση της αγνοίας μας. Βλέπουμε τον άλλον να αμαρτάνει, αλλά δεν ξέρουμε την ανατροφή του – άκουσε στη ζωή του λόγο Θεού; Τον συμβούλεψαν ποτέ ή μήπως τον έσπρωξαν στην αμαρτία από μικρό παιδί; – τον χαρακτήρα του, τη σωματική του κράση κλπ. Έπειτα, λένε οι άγιοι Πατέρες, πού ξέρεις πόσο αγώνα έκανε αυτός να μην αμαρτήσσει, αλλά τελικά έπεσε; Και πού ξέρεις αν χύνει δάκρυα για ν' απαλλαγεί από αυτό; Κι εσύ είδες την αμαρτία, αλλά δεν είδες τη μετάνοια. Γι' αυτό και ο Κύριος μας συμβούλεψε: «Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε» (1ω. ζ' 24).

δ. Να διακρίνω πάντοτε τον άνθρωπο από την πράξη. Αν προσδιορίζω μόνο την πράξη σημαίνει πως χρησιμοποιώ το θεόσδοτο χάρισμα να διακρίνω το καλό από το κακό αν όμως προσδιορίζω τον άνθρωπο τότε πέφτω σε κατάκριση. (π.χ. ακούω κάποιος έκλεψε μπορώ να πω πως η κλοπή είναι κακό πράγμα δεν πρέπει να πω όμως: «αυτός που έκλεψε είναι κλέφτης»).

ε. Να μην εμπιστεύομαι τον εαυτό μου σε ό,τι βλέπω ή ακούω. Πολλές φορές άλλα βλέπουμε και ακούμε και άλλη είναι η πραγματικότητα. Τα φαινόμενα απατούν.

Ο όσιος Αθανάσιος ο Αθωνίτης, κτήτορας και ηγούμενος της ιεράς Μονής της Μεγίστης Λαύρας στο Άγιον Όρος, ήταν μεγαλόσωμος και ρωμαλέος. Είχε τόσο μεγάλη δύναμη ώστε έσερνε μόνος του μεγάλους κορμούς δένδρων.

Κάποτε ο Όσιος παρατήρησε ότι ένας από τους αδελφούς τον κοιτούσε με περιέργεια και τον κατέκρινε, επειδή κατανάλωνε δύο πιάτα φαγητό ενώ οι λοιποί μοναχοί έτρωγαν ένα πιάτο μόνο. Κάποια μέρα, λοιπόν, κάλεσε τον συγκεκριμένο μοναχό να καθίσει μαζί του και ζήτησε από τον τραπεζοκόμο να τους φέρει από ένα πιάτο του φαγητού της ημέρας. Στη συνέχεια παρήγγειλε και δεύτερο πιάτο, καθώς και τρίτο και τέταρτο. Κι ενώ ο όσιος κατανάλωνε το ένα μετά το άλλο τα πιάτα φθάνοντας ως τα επτά (!), ο μοναχός δεν τέλειωσε ούτε καν το τέταρτο.

–«Βλέπεις, αδελφέ», του είπε τότε ο όσιος Γέροντας, «τρώγοντας δυο πιάτα εγώ εγκρατεύομαι. Γιατί θα μπορούσα να φθάσω ως τα δώδεκα και να μη σταματήσω στα επτά. Ενώ εσύ δεν κατάφερες ούτε καν το τέταρτο να τελειώσεις».

Με τον τρόπο αυτό εκείνος ο μοναχός κι όλοι οι άλλοι μοναχοί έμαθαν ποτέ να μην κατακρίνουν.

ε. στον αγώνα εναντίον της κατάκρισης είναι ακόμη πολύ βοηθητικό:

- Να λέω όχι στην περιέργεια. Η περιέργεια μαζεύει πολύ υλικό για κατάκριση και δυσκολεύει πολύ τον αγώνα μας. Ευτυχισμένος και ειρηνικός είναι εκείνος που δεν περιεργάζεται τη ζωή των άλλων ανθρώπων. Χωρίς αυτό να σημαίνει

αδιαφορία ή παραίτηση από την ευθύνη που έχω να τους βοηθήσω να γνωρίσουν το θέλημα του Θεού.

- Να κοιτάζω τα δικά μου ελαττώματα. Λένε οι άγιοι: «Γιατί δεν κατακρίνουμε καλύτερα τους εαυτούς μας και τα ελαττώματά μας, που τα ξέρουμε πολύ καλά και για τα οποία θα δώσουμε λόγο;... Τι ζητάμε από τον πλησίον; Τι θέλουμε από ξένο φορτίο (τις αμαρτίες των άλλων); Έχουμε τι να φροντίσουμε, αδελφοί: ο καθένας ας προσέχει, ας έχει τον νου του στον εαυτό του και στις αμαρτίες του». Οι Πατέρες λένε, ότι αν ασχοληθούμε σοβαρά με τα παραπτώματά μας δεν θα έχουμε καθόλου χρόνο να ασχολούμαστε με τα παραπτώματα των άλλων. Ας συγκεντρωθούμε λοιπόν στο χωράφι της ψυχής μας, ας δουλέψουμε σ' αυτό. Αυτή είναι η έξυπνη κίνηση. Στους άλλους ένα μόνο πράγμα χρωστάμε: να τους αγαπάμε.
- Τέλος είναι βοηθητικό να θυμόμαστε μια πολύ γενναιόδωρη υπόσχεση του Θεού: Όποιος δεν κατακρίνει, επειδή έχει αγάπη, πάει στον παράδεισο! Διότι με όποιο μέτρο κρίνετε τους συνανθρώπους σας, λέει ο Κύριος, με το ίδιο μέτρο θα σάς κρίνει και ο Θεός. Τους κρίνετε αυστηρά; Θα κρίνει κι εσάς αυστηρά. Τους κρίνετε με επιείκεια; Θα κριθείτε με επιείκεια. «Μή κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε· μὴ καταδικάζετε, καὶ οὐ μὴ καταδικασθῆτε· ἀπολύετε, καὶ ἀπολυθήσεσθε» (Ματθ. ζ' 1-2, Λουκ. ζ' 37). Ας δείξουμε λοιπόν έλεος στους άλλους, για να βρούμε έλεος από τον Θεό. Μάλιστα, όσο προσέχουμε τον εαυτό μας, τόσο θα διαπιστώνουμε πόσο αμαρτωλοί και αδύναμοι είμαστε και ικανοί, αν ο Θεός αποσύρει τη χάρη Του από πάνω μας, να πέσουμε σε κάθε αμαρτία· πόσο ταλαιπωρείται κανείς από την αμαρτία και πόσο δύσκολα ελευθερώνεται από αυτήν. και τόσο πιο επιεικείς θα είμαστε με τους άλλους.

Στο Μέγα Γεροντικό διασώζεται ένα πολύ διδακτικό περιστατικό:

Ένας μοναχός σε κάποιο κοινόβιο ήταν σ' όλη του τη ζωή αμελής στα καθήκοντά του. Ο Γέροντας της Μονής που έβλεπε με θλίψη ότι δεν προχωρά σε εντονότερη άσκηση, προσευχόταν πολύ για να μη χάσει την ψυχή του. Είπε και στους άλλους πατέρες κι έκαναν θερμή προσευχή γι' αυτόν.

Κάποτε ο μοναχός αυτός αρρώστησε βαριά και ήταν στα τελευταία του. Τον επισκέφθηκε τότε ο Γέροντας της Μονής και απόρησε που τον είδε πολύ ειρηνικό και ατάραχο. Τότε του είπε:

– Συγχώρα με, αδελφέ, αλλά όλοι γνωρίζουμε ότι στην άσκηση δεν ήσουν πολύ επιμελής. Βλέπω όμως ότι είσαι πολύ ειρηνικός. Δεν φοβάσαι την κρίση; Πώς φεύγεις με τόση προθυμία για την άλλη ζωή;

Κι ο ετοιμοθάνατος μοναχός απάντησε:

–Γέροντα, έτσι όπως τα λες, είναι. Πράγματι σ’ όλη μου τη ζωή ήμουν αμελής στα καθήκοντά μου. Αλλά ένα πράγμα πρόσεχα πάρα πολύ. Αγωνιζόμουν να μην κατακρίνω κανέναν άνθρωπο.

Κι ο Γέροντας συγκινημένος του είπε:

–Να έχεις ειρήνη, παιδί μου. «Δίχως κόπου εσώθης». Εσύ σώθηκες και μάλιστα χωρίς κόπο.

Και πράγματι μετά την κοίμηση του μοναχού ο Θεός έδωσε πληροφορία στους πατέρες ότι σώθηκε ο αδελφός, γιατί στη ζωή του ΔΕΝ ΚΑΤΕΚΡΙΝΕ κανένα.

4. Μια απορία: Τι κάνω στις περιπτώσεις που είναι αληθινά όσα άσχημα βλέπω στον άλλον, (π.χ. έβρισε, θύμωσε...).

Χωρίς να τον καταδικάζω μέσα μου και να σχολιάζω τη ζωή του με άλλους:

- προσεύχομαι πολύ να τον απαλλάξει ο Θεός.
- προσπαθώ, εφόσον μού δίνει το δικαίωμα (είναι φίλος μου), να τον συμβουλέψω ταπεινά γι’ αυτό που είδα.
- εάν δεν θέλει τη διόρθωση, κρατώ αποστάσεις ασφαλείας και προσοχής, π.χ. ένας φίλος μου καπνίζει· δεν αδιαφορώ ούτε τον κατακρίνω, αλλά ούτε και τον μιμούμαι. Ή, αν ένα παιδί βρίζει, είναι βίαιο και γενικά ζει κοσμική ζωή, τότε ως χριστιανός που θέλω να σώσω την ψυχή μου, θα κρίνω, θα κρατήσω τις αποστάσεις μου ώστε να μην επηρεαστώ και θα βλαβώ ψυχικά. (Προσοχή! δεν κατακρίνω, διότι πολλές φορές ο Θεός επέτρεψε να πέσω σε ό,τι κατέκρινα).

5. Άρα, παιδιά, τι θα επιλέξουμε; (...)

Επιλέγω την αγάπη, αρνούμαι την κατάκριση:

- για να μην αδικήσω τους άλλους
- για να μην αδικήσω τον εαυτό μου, για να έχω την ειρήνη του Θεού να βασιλεύει στην καρδιά μου και να πλουτίζω συνεχώς με τη χάρη Του.

Και παράλληλα με τον αγώνα μου να μην κατακρίνω, ενώνω τη φωνή μου με τον όσιο Εφραίμ και προσεύχομαι: Κύριε, όλα της χάριτός Σου είναι. Δώσ’ μου αυτό το δώρο: Άνοιξέ μου τα μάτια της ψυχής να βλέπω τις δικές μου αμαρτίες και όχι των αδελφών μου. Αμήν.